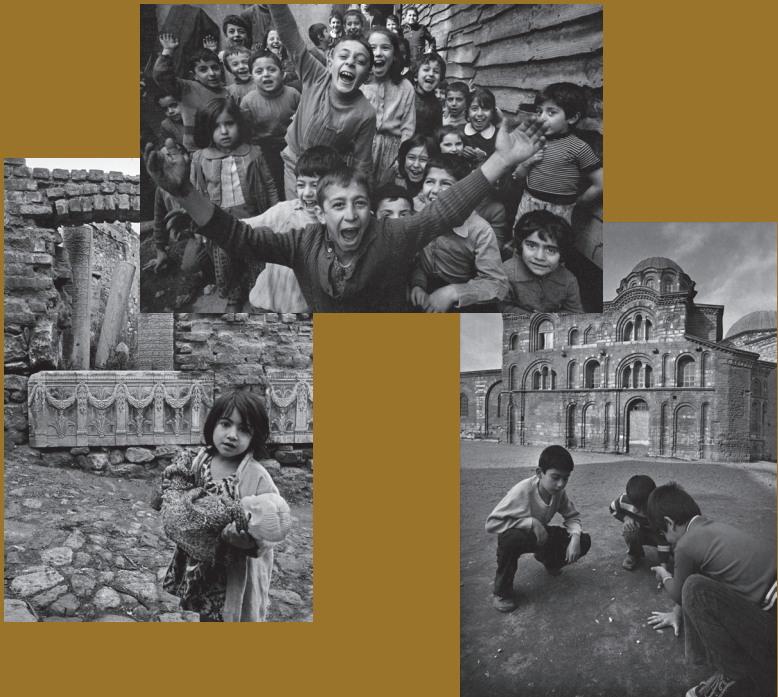

Türkiye Çocuk Yılığı 2023

100 Yılın Çocukluk Tarihi

TÜRKİYE
ÇOCUK YILLIĞI 2023
-100 Yılın Çocukluk Tarihi-

Yayına Hazırlayan

Mustafa Ruhi Şirin

Salih Pulcu

Turgay Öntaş

Memduh Cemil Şirin

Yasemin Ünal

Çocuk Vakfı Yayınları

Çocuk Vakfı Dijital Yayınları 1

Türkiye Çocuk Yıllığı 2023

-100 Yılın Çocukluk Tarihi-

Genel Yayın Yönetmeni **Mustafa Ruhi Şirin**

Yayın Koordinatörü **Doç. Dr. Turgay Öntaş**

Yayın Öncesi Hazırlık **Yasemin Ünal**

Yayın Öncesi Son Kontrol **Dr. Memduh Cemil Şirin**

Kitap Tasarım ve Uygulama **Salih Pulcu**

Kapak Fotoğrafları **Ara Güler**

Açıklama

1. Türkiye Çocuk Yıllığı 2023'te *TDK Yazım Kılavuzu* uygulanmıştır.
2. Yıllıkta yer alan yazı, söyleşi ve görüş mülakatlarındaki düşünce ve görüşlerin sorumluluğu ve telif hakları yazarlara aittir.

Son Okuma

Doç. Dr. Atıf Akgün

Ayşegül Sözen Dağ

Doç. Dr. Burcu Tümer Öztürk

Dr. Devrim Murat Güzelkücü

Elif Konar Özkan

Hakkı Yanık

Mahmut Yıldırım

Doç. Dr. Meryem Arslan

Muhammed Gümüş

Murat Acele

Dr. Mustafa Gazioğlu

Doç. Dr. Mustafa Said Kıymaz

Doç. Dr. Neslihan Öksüz Karakuş

Doç. Dr. Şener Şükrü Yiğitler

Doç. Dr. Yasemin Baki

Züleyha Er

Dijital yayın: **Abdullah Emin Esen**

ISBN: 978-975-552-105-3

Yayın Tarihi: Temmuz 2024

ÇOCUK VAKFI YAYINLARI

Zafer Sokağı No 17

34371 Nişantaşı-İstanbul

Telefon: 0 212 240 41 96 -240 23 83

E-posta: turkiyecocukyilligi@cocukvakfi.org.tr

Ülkemizin ilk çocuk yillığı
Türkiye Çocuk Yillığı 2023'ü haklarını yaşayamamış,
yoksul büyümüş, zekâ ve yeteneği öldürülmüş
çocuklarımıza adıyoruz.

ÇOCUK VAKFININ TEŞEKKÜRÜ

Türkiye Çocuk Yıllığı 2023'ün Bölüm Editörleri

Çocuk ve Cumhuriyet, Prof. Dr. Süleyman İnan;

Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları, Dr. Memduh Cemil Şirin;

Aile ve Çocuk, Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın;

Çocuk Sağlığı Politikaları, Prof. Dr. Bumin N. Dündar;

Çocuk Eğitimi (Örgün, Yaygın, Sargın Eğitim), Doç. Dr. Turgay Öntaş;

Özel Eğitim, Doç. Dr. A. Faruk Levent;

Çocuk Refahı ve Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler, Prof. Dr. Oğuz Polat;

Çocuk, Mimari, Yaşama ve Eğitim Mekânları, Dr. Muhammed Öz;

Çocuk Kültürü ve Sanat, Doç. Dr. Sedat Karagül;

Okuma Kültürü ve Çocuk Edebiyatı, Dr. İbrahim Kıbrıs;

Çocuk Yayınları ve Çocuk Kütüphaneleri, Doç. Dr. Burcu Tümer Öztürk,

Doç. Dr. Şener Şükrü Yiğitler;

Çocuk ve Medya (Geleneksel Medyadan Dijital Medyaya), Prof. Dr. Adnan Altun;

Sayılarla Türkiye'nin 2000 Sonrası Çocuk Karnesi, Doç. Dr. Esat İpek,

Dr. Ülkü İstiklal Ortakaya.

Türkiye Çocuk Yıllığı 2023

Yazı Kurulu

Doç. Dr. A. Faruk Levent

Prof. Dr. Adem Aydın

Prof. Dr. Adnan Altun

Doç. Dr. Ahmet Dağ

Doç. Dr. Ahu Öztürk

Prof. Dr. Alev Sınar Uğurlu

Dr. Öğr. Üyesi Apak Kerem Altıntop

Prof. Dr. Arzu İçağasioğlu Çoban

Ayşegül Sözen Dağ

Aziz Söğütlü

Araş. Gör. Berkay Ayverdi

Dr. Beste Özgüven Öztornacı

Prof. Dr. Betül Çotuksöken

Prof. Dr. Bumin N. Dünder

Burçak Evren

Büşra Gizem Yılmaz

Can Soysal

Prof. Dr. Cemal Kurnaz

Doç. Dr. Cihan Şule Külük

Prof. Dr. Derya Yıldız

Doğan Gündüz

Uzm. Ebru Aracı

Dr. Ebru Eskici

Doç. Dr. Eda Karadağ Öncel

Prof. Dr. Emine Akyüz

Dr. Ercem Erkul

Dr. Erdal Yıldırım

Doç. Dr. Erhan Şen

Doç. Dr. Esat İpek

Prof. Dr. Esin Küntay

Dr. Esra Ardahan Akgül

Prof. Dr. Esra Dalkıran

Ezgi Akkurt

Dr. Fazilet Dalfidan

Doç. Dr. Funda Bulut

Doç. Dr. G. Şule Tepetaş Cengiz

Doç. Dr. Gonca Özyurt

Prof. Dr. Gözde Ekşioğlu Çetintahra

Dr. Gülçin Karadeniz

Dr. Öğr. Üyesi Güler Göl Özcan

Prof. Dr. H. Seval Köse

Prof. Dr. Hakan Acar

Prof. Dr. Hakan Sunay

Dr. Öğr. Gör. Hamide Kılıç

Prof. Dr. Hasan Meydan

Öğr. Gör. Dr. Hasret Kökten

Prof. Dr. Hatice Ayataç

Prof. Dr. Hatice Yıldırım Sarı

Prof. Dr. Havise Çakmak Güleç

Öğr. Gör. Dr. Havva Ergür

Prof. Dr. Hikmet Sivri Gökmen

Uzm. Adli Psk. Hilal Karayazı

Dr. İbrahim Kıbrıs

Doç. Dr. Jülide Gülizar Yıldırım

Doç. Dr. Kamuran Şimşek

Prof. Dr. Kemal İnal

Dr. M. Sinan Karabıyık

Uzm. Psikolog Mahi Aslan

Doç. Dr. Mahmut Çitil

Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın

Prof. Dr. Mehmet Ali Akkaya

Prof. Dr. Mehmet Ali Dombaycı
Dr. Mehmet Özbek
Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın
Dr. Araş. Gör. Melek Öztürk
Dr. Memduh Cemil Şirin
Dr. Meral Kaya
Meryem Maide Ağalday
Dr. Öğr. Üyesi Metin Türkteş
Prof. Dr. Muhammet Fatih Genç
Dr. Muhammet Oğur
Mustafa Ruhi Şirin
Prof. Dr. Muzaffer Tolga Akbulut
Prof. Dr. Müjgan Yıldırım
Prof. Dr. Nebi Özdemir
Dr. Necmettin Turinay
Doç. Dr. Neval Akça Berk
Nihat Tanmeri
Prof. Dr. Nilgün Sazak
Prof. Dr. Nilüfer Pembecioğlu
Prof. Dr. Oğuz Polat
Oğuzhan Akgül
Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan Hazır
Doç. Dr. Olgun Gündüz
Dr. Araş. Gör. Onur Aycan
Rıdvan Gençer
Doç. Dr. Rıdvan Karabulut
Av. Seda Akço
Dr. Seda Çarıkçı
Doç. Dr. Sedat Karagül

Dr. Öğr. Gör. Selçuk Abdullah Evliyaoğlu
Prof. Dr. Selda Bülbül
Av. Selmin Cansu Demir
Prof. Dr. Semih Aktekin
Doç. Dr. Serdar Derman
Doç. Dr. Sevgi Usta
Prof. Dr. Süleyman İnan
Doç. Dr. Şahin Şimşek
Doç. Dr. Şener Şükrü Yiğitler
Doç. Dr. Tacettin Şimşek
Doç. Dr. Taner Artan
Doç. Dr. Taner Atmaca
Dr. Tekin Özertem
Doç. Dr. Turgay Öntaş
Tuğba Çapar
Dr. Öğr. Gör. Umut C. Karadoğan
Dr. Ülkü İstiklal Ortakaya
Ümit Kireççi
Arş. Gör. Ümran Altundal
Dr. Öğr. Üyesi Ümran Cihan Dündar
Uzm Dr. Yasemin İmrek
Doç. Dr. Yasemin Mamur Işıkçı
Yavuz Kaş
Yavuz Yıldırım
Araş. Gör. Yusuf Asım Söylemez
Doç. Dr. Yusuf Öztürk
Prof. Dr. Zihni Merey

Teşekkür ve Saygı ile

Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması sürecinde başlayan Millî Mücadele Hareketi sonrası Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk gününden bu yana doğmuş ve doğacak çocuklarımız için her alanda çocuğa ve çocuk onuruna saygı ilkesinden hareketle 100 yıl boyunca çocuk ödevleri hayal eden, gerçekleştiren ve emeği geçen çocuk öncülerine teşekkür ediyor ve saygılarımızı sunuyoruz.

İçindekiler

Sunuş 32

I. ÇOCUK VE CUMHURİYET

Editör

Prof. Dr. Süleyman İnan

Bir Güldür Cumhuriyet / İlhan Geçer 42

Çocukluğun Yüz Yıllık Tarihi / Umut C. Karadoğan 43

100 Yıl İçinde Çocukluğun Değişen Yüzü / Kemal İnal 62

Çerçeve Yazı

Nüfus Politikalarında Çocuk / Yavuz Yıldırım 67

Çocuk Vatandaş -Gülbüz Çocuktan Hakbilir Çocuğa- / Süleyman İnan 75

Cumhuriyet'in İdeal Çocuğu / Hamide Kılıç 90

Çerçeve Yazılar

Atatürk'ün Çocukluk ve Gençlik Anlatıları / Havva Ergür 118

19 Mayıs'ın Bayramlaşması / Süleyman İnan 128

Resmî Hafızada Çocuk Bayramı -23 Nisan'ın resmî hafızası- / Onur Aycan 132

Çerçeve Yazı

23 Nisan'ın Bayramlaşması / Süleyman İnan 144

Çocuğun Politik Sosyalleşmesi -Türkiye Üzerinden Bir Değerlendirme- /
Turgay Öntaş - Erdal Yıldırım 148

Çerçeve Yazı

Çocuk Makamları: Bir 23 Nisan Ritüeli / Onur Aycan 166

Çocuk ve Anayasa Üzerine Değerlendirmeler / Selçuk Abdullah Evliyaoğlu 178

Çerçeve Yazılar

Karabekir'in Çocuk Davası -Kazım Karabekir Paşa'nın Yetim Çocukların
Korunması ve Eğitime Yönelik Çalışmaları- / Yavuz Kaş 190

- Ađlayan Çocuk Posteri / Serdar Turgut 197
- Ađlamayan Çocuklar Bankamatik Kulübelerinde / Kürşat Bumin 201
- Bekir Onur: Çocuk ve Çocukluk Tarihi / Hasret Kökten 204

II. ÇOCUK HUKUKU ve ÇOCUK HAKLARI

Editör

Dr. Memduh Cemil Şirin

- Birleşmiş Çocuk Ruhları Örgütü / Hüsrev Hatemi 216
- Cumhuriyetimizin İkinci 100 Yılı İçin Çocuk Hakları
8-15 Yaş Grubu Çocuk Görüşleri 217
- Çocuk Hukukunun Gelişimi ve Çocuk Hakları / Emine Akyüz 231
- Suçta Sürüklenmiş Çocuklar: Yaşamdan Bir Kesit (Anlatılar-Anılar) /
Esin Küntay 251
- Çocuk Adalet Sisteminde 100 Yıl / Seda Akço 279
- Çocuk Hakları Penceresinden Cumhuriyet Dönemi Kanunlarında
Çocuk Anlayışı / Memduh Cemil Şirin 291
- Çocuk Hakları ve Kamu Yönetimi / Yasemin Mamur Işıkcı 317
- Velayetin Yüz Yılı / Sevgi Usta 333
- Dijital Çocuk Hakları / Nilüfer Pembecioğlu 349
- Çocuk İstismarının Kısa Tarihçesi / Oğuz Polat 368
- Çerçeve Yazılar*
- Çocuk Koruma ve Çocuk Adalet Sistemlerinin Değerlendirilmesi /
Emine Akyüz 381
- Sosyal Çalışma(ma) Görevlisi! Gelecek Yüzyılda Çocuklar İçin Bir Dur Demeli...
Ama Nasıl??? / Nihat Tarımeri 387
- Çocukların Katılım Hakkı / Zihni Merey 397
- Engelli Çocukların Hakları / Selda Bülbül 409
- Necip Ali Küçüka'nın 'Çocuk Hukuku' Kitabı / Süleyman İnan 417
- "Sesimizi Kim Duyacak!.." / Ayşegül Sözen Dağ 422
- Lütfen Bizi Dinleyin! Kitabı / Sevgi Usta 426

Görüş Mülakatları

İşe Sorunların Varlığı Kabul Edilerek Başlanmalıdır / Esin Küntay 432

**Çocuğu Güçlendiren, Yetişkinle Eşitleyen Politikalar Üretilmelidir /
Yasemin Mamur Işıkçı 438**

Birçok Sorun Hâlâ Çözüm Beklemektedir / Pelin Taşkın 440

III. AİLE VE ÇOCUK

(Aile ve Çocuğun İyilik Hâli Endeksi Sistemi Analizi)

Editör

Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın

Çocukluğumuz / Sezai Karakoç 444

Sosyal Yapı, Aile ve Çocuk / Fazilet Dalfidan 446

Çocuk, Aile ve Kültür / Gülçin Karadeniz 467

Çocuk Politikalarının 100 Yılı / Olgun Gündüz 494

Çocuğun Aile İçi Roller ve Konumu / M. Sinan Karabıyık 516

**Cumhuriyet'in 100. Yılında Toplumsallaşma, Aile ve Çocuk /
Mahmut Hakkı Akın 526**

Değişen Çocuk ve Çocukluk: Çocuğun Değeri/ Ahu Öztürk 540

Ailenin ve Çocuğun Değişimini Veriler Üzerinden Okumak / Ebru Aracı 558

Çerçeve Yazı

**Türkiye, İran ve Pakistan'da Geleneksel Köy Ailesinin Özellikleri /
Aygen Erdentuğ 581**

Türkiye'de Çocukluğun Tarihi / Bekir Onur 583

**İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Toplum, Aile ve Nüfus Politikaları /
Necmettin Turinay 588**

Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu / Beylü Dikeçligil 604

Türkiye'de Değişen Aile ve Çocuğun Değeri / Çiğdem Kağıtçıbaşı 607

Çocuk, Ergen ve Gençlik Komisyonu Raporu 610

**Mülteci/Geçici Sığınmacı Çocuklar ve Ailelerinin Uyumu / B. Dilara Şeker -
Gülten Uçan 612**

Toplumsal Değişme ve Türkiye'de Aile / Nur Vergin 616

Doğu Anadolu Çocuk Bakımı İle İlgili Kültür Kalıpları / Orhan Türkdoğan 621

Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendisini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi /
Yıldız Kuzgun 625

Aile ve Çocuk / Turgut Uyar 628

Her Bir Aile Bir Ağaç / Ümit Meriç Yazan 630

Görüş Mülakatları

Batı Kültürüne Öyküden Nesiller Yetiştiriyoruz / Nevzat Tarhan 636

Cumhuriyet Dönemi'nde Aile ve Çocuk Olmak / Mehmet Teber 641

Söyleşi

“Çocuk Merkeze Değil, Aile Bağlamında Olması Gereken Yere
Yerleştirilmelidir.” / Mustafa Aydın / söyleşen Mahmut Hakkı Akın 643

IV. ÇOCUK SAĞLIĞI POLİTİKALARI

Editör

Prof. Dr. Bumin N. Dündar

Kızamuk Ağıdı / Ceyhun Atuf Kansu 656

Cumhuriyet'in 100. Yılında Çocuk Sağlığı / Bumin N. Dündar 658

Türkiye'de Kadın Sağlığı / Adem Aydın 671

Bağışıklama / Eda Karadağ Öncel 684

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı / Güler Göl Özcan - Yusuf Öztürk 701

Engelli Çocuklar / Hatice Yıldırım Sarı 711

Çocuk ve Ergenlerde Madde Kullanım Bozukluğu / Yasemin İmrek -
Gonca Özyurt 733

Çocuk Hemşireliği / Beste Özgüven Öztornacı 745

Türkiye'nin 100 Yılında Depremlerin Çocuk Sağlığı Üzerindeki Etkileri /
Esra Ardahan Akgül 759

Cumhuriyet'in 100. Yılında İstatistik Verilerle Çocuk Sağlığı /
Jülide Gülizar Yıldırım 775

Söyleşi

“Türkiye'de Çocuk Hastalıklarının Derecesini Bilmiyoruz.” / Olcay Neyzi /
söyleşen Bumin N. Dündar 816

V. ÇOCUK EĞİTİMİ

(Örgün, Yaygın, Sargın Eğitim)

Editör

Doç. Dr. Turgay Öntaş

Tahta, Kürsü, Çocuklar / Behçet Necatigil 830

Cumhuriyetimizin İkinci 100 Yılı İçin Nasıl Bir Eğitim Almak İstiyorsunuz?

8-15 Yaş Grubu Çocuk Görüşleri 832

Erken Çocukluk ve Temel Eğitim / G. Şule Tepetaş Cengiz 848

Temel Eğitim Politikaları (MEB ve Talim ve Terbiye Kurulu Uygulamaları) /

Taner Atmaca 881

Örgün Eğitimde Türkçe Öğretiminin 100 Yılı / Serdar Derman 909

Cumhuriyet Dönemi'nde Çocuğun Din ve Değer Eğitiminin Serencamı /

Hasan Meydan - Yusuf Asım Söylemez 930

Türkiye'de Mesleki Eğitimin Serencamı: Türkler Okur İşsiz Kalırlar /

Necmettin Turinay 951

Çocuk ve Bilim Eğitimi / Seda Çarıkçı 960

Çocuk, Din, Ahlak ve Değerler Eğitimi (Değerlerin Yok Olduğu Dünyada Değerler

Eğitimi) / Mehmet Zeki Aydın - Muhammet Fatih Genç-

Oğuzhan Akgül 984

Türkiye'de Tarih Eğitimi / Semih Aktekin 997

Çocuk Ekseninde Beden Eğitimi ve Spor Politikalarının Değerlendirilmesi /

Hakan Sunay-Berkay Ayverdi 1013

Cumhuriyet'ten Günümüze Ders Kitaplarında Köy Çocukları /

Hamide Kılıç 1045

Çocuklar ve Felsefe ya da Felsefe ve Çocuklar / Betül Çotuksöken 1071

Çocuk ve Felsefe Eğitiminin Dünü, Bugünü, Geleceği /

Mehmet Ali Dombaycı 1086

100. Yılda Türkiye'de Felsefe ve Çocuk / Ahmet Dağ 1098

Çerçeve Yazı

Zengin Mektep / Ahmet Haşim 1112

Çocukları Sevmiyoruz / Peyami Safa 1113

Çocuk Üzerinde Dikkatler / Ahmet Hamdi Tanpınar 1116

İlk Öğretim / Nurettin Topçu 1123

Kırk Dakika Koridoru / Hüseyin Akın 1126

Türk Pedagojisinde Emile Figürü / Kudret Aykırı 1129

Görüş Mülakatı

Sömürgecilik ve Kültür Temelli Eğitim / İsmail Aydoğan 1140

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Miras / Mustafa Gündüz 1146

Dijital Çağda Eğitim / Necmettin Turinay 1150

Veriye Dayalı Eğitim ve Kalkınma / Selçuk Şirin 1154

Çocuk ve Tahakküm / Selçuk Uygun 1159

Söyleşi

"Acaba Türk Toplumunu Geçmişteki Çocukla İlgili Birikiminden Yeterince Yararlanıyor mu?" / Yahya Akyüz / söyleşen Turgay Öntaş 1163

VI. ÖZEL EĞİTİM

Editör

Doç. Dr. A. Faruk Levent

Çocuk / Necip Fazıl Kısakürek 1182

Engelli Çocukların Eğitimi: Dün, Bugün ve Yarın / Mahmut Çitil 1183

Söyleşi

"Her Ne Kadar Kapsayıcı Eğitime Geçilmesini Önersem de Ülkenin Yapısı Gereği Ayrı Okullara İhtiyaç Var." / Ayşegül Ataman / söyleşen Mahmut Çitil 1215

Cumhuriyet Dönemi'nde Üstün Yetenekli Çocukların Okul Öncesi Eğitimi / Rıdvan Karabulut 1228

Söyleşi

"İyi ve Nitelikli Eğitimin Olmadığı Yerde Üstün/ Özel Yetenekli Eğitimi Olmaz." / Füsun Akarsu / söyleşen Mustafa Ruhi Şirin 1240

Türkiye'de Üstün Yetenekliler Eğitiminin 100 Yılı / A. Faruk Levent 1257

Çerçeve Yazı

Bence, Biz: Üstün Yetenekli Çocuk Görüşleri Kitabı / Mahmut Çitil 1271

**Türkiye’de Üstün Yetenekler Eğitimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler /
Tuğba Çapar 1276**

**Dışlanmadan Kapsayıcılığa Türkiye’de Paradigma Değişimi /
Oğuzhan Hazır 1290**

VII. ÇOCUK REFAHI VE ÇOCUKLARA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLER

Editör

Prof. Dr. Oğuz Polat

Merhaba Çocuklar / Nâzım Hikmet Ran 1298

Türkiye’de Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetlerin 100 Yılı / Hakan Acar 1299

**Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası
Kurulan Kuruluşlar ve Sunulan Hizmetler / Ercem Erkul 1309**

100. Yılında Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları / Aziz Söğütü 1324

**Çocuklar İçin Korunmanın Yolları: Kurumsal Bakım, Koruyucu Aile ve
Evlad Edinme / Taner Artan - Ümran Altundal 1347**

Engelli Çocuklar ve Sosyal Hizmet / Kamuran Şimşek 1365

Çocuk Yoksulluğu ve Sosyal Hizmetler / Arzu İçağasıoğlu Çoban 1376

**Suç Mağduru ve Tanığı Olan Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler /
Selmin Cansu Demir 1390**

Çocuk İstismarı / Oğuz Polat - Hilal Karayazı 1406

Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar / Oğuz Polat - Mahi Aslan 1419

**Göçmen, Geçici Koruma ve Uluslararası Koruma Altındaki Çocuklara Yönelik
Sosyal Hizmetler / Apak Kerem Altıntop 1435**

**Çocuk ve Aile Refahında Sosyal Hizmet Politikaları /
Ümran Cihan Dündar 1451**

Çerçeve Yazı

Çocuk Davamız / Remzi Oğuz Arık 1473

Köprü Altı Zavallıları / Behçet Edip (Behçet Necatigil) 1478

Çocuk Esirgeme Kurumu / Melek Öztürk Kökpınar 1481

VIII. ÇOCUK, MİMARİ, YAŞAMA VE EĞİTİM MEKÂNLARI

Editör

Dr. Muhammed Öz

Çocuk ve Şehir / Ülkü Tamer 1492

**Cumhuriyetimizin İkinci 100 Yılı İçin Yaşayacağımız Ülke ve Dünya
8-15 Yaş Grubu Çocuk Görüşleri 1493**

**Eğitim Mekânlarının Tarihsel Süreç İçindeki Değişimi ve Gelişimi, Geleceğe
Yönelik Öngörüler / Muzaffer Tolga Akbulut - Ezgi Akkurt 1510**

Çocuk ve Yerel Yönetimler / Gözde Ekşioğlu Çetintahra 1534

Değişen Şehir ve Çocuk Dostu Şehirler / Hikmet Sivri Gökmen 1545

**Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminde Çocuk ve Şehir / Hatice Ayataç -
Büşra Gizem Yılmaz 1563**

Köyde Çocuk Olmak / Cemal Kurnaz 1576

Söyleşi

**“Çocuğun Üstün Yararını Gözeten Bir Anlayış Ülkemizde Yeşerememiştir.”/
Şengül Öymen Gür / söyleşen Mustafa Ruhi Şirin 1606**

Değişen Çocuk ve Oyun Kültürü / Erol Erdoğan / söyleşen Muhammed Öz 1620

IX. ÇOCUK KÜLTÜRÜ VE SANAT

Editör

Doç. Dr. Sedat Karagül

Çocukluğum / Fazıl Hüsnü Dağlarca 1640

Çocuk Kültürü Politikaları / Nebi Özdemir 1641

Çocuk ve Sanat Eğitimi / Cihan Şule Külük 1671

Çocuk Tiyatrosu / Tekin Özertem 1688

**1923-1950 Türk Çocuk Tiyatrosunda Cumhuriyet Çocuğu İmajı /
Funda Bulut 1697**

Türk Sinemasında Çocuğun Temsili / Burçak Evren 1716

Çocuk ve Müze / Neval Akça Berk 1731

- Ayşecik, Ömercik: Yeşilçam'ın Çocuk Figürü / Muhammet Oğur 1749
- Çocuk ve Müzik Eğitimi Ekseninde Müzik Öğretim Programları / Esra Dalkıran 1757
- Cumhuriyetimizin 100. Yılında Çocuk ve Müzik (100 Yılın Çocuk Şarkıları) /
H. Seval Köse - Nilgün Sazak 1776
- Çocuklarda ve Gençlerde Müzik Eğitiminin Önemi / Mehmet Özbek 1808
- Türkiye'de Oyuncak Müzeleri / Metin Türkteş 1813

Çerçeve Yazı

- Çocuk ve Sanat / Sabahattin Eyuboğlu 1822
- Çocuklara Oyun Yazabilmek / Haldun Taner 1830
- Barış Manço / Beşir Ayvazoğlu 1833

X. OKUMA KÜLTÜRÜ VE ÇOCUK EDEBİYATI

Editör

Dr. İbrahim Kıbrıs

Çocuklar Uzundurlar / Turgut Uyar 1838

Cumhuriyet'in İlk Yüzyılından Türk Çocuk Edebiyatı İle İlgili Görünümler /
İbrahim Kıbrıs 1839

- Okul Öncesi Çocuk Edebiyatının 100 Yılı / Havise Çakmak Güleç 1867
- 1923-1940 Arasında Yayımlanan Telif Çocuk Romanları / Alev Sınar Uğurlu 1883
- Okuma Kültürünün 100 Yıllık Görünümleri / Erhan Şen 1890
- Cin Ali'nin Bağına Bir Gül / Şener Şükrü Yiğitler 1909
- Okul Öncesi Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürüne Bir Bakış / Meral Kaya 1917
- Çocuk Edebiyatı Öğretimi / Sedat Karagül 1924
- Kemalettin Tuğcu Romanlarında Köy Çocukları / Şahin Şimşek 1935

Çerçeve Yazı

- Köprü Altı Çocukları / Doğan Gündüz 1944
- Çocuklukta Yazına / Ceyhan Atuf Kansu 1948
- Çocuk Edebiyatımız Nasıl Okunmalı? / Mustafa Ruhi Şirin 1952
- Cumhuriyet'in 100. Yılında Çocuk Edebiyatı / Tacettin Şimşek 1959
- Çocuk Kitaplarında Çeviri / Fatih Erdoğan 1965

Görüş Mülakatı

(Türkiye’de Çeviri Çocuk Edebiyatının Çocuk Edebiyatına Etkileri)

**Çeviri Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ve
Yayıncılığına Etkileri / Medine Sivri 1971**

Çeviri Çocuk Edebiyatının Önemi / Asalet Erten 1976

Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatımızda Tercüme / Zeki Gürel 1980

Söyleşi

**“Fadiş misiniz?..” Diye Soruyorlar: Evet O Benim Diyorum.” / Gülten Dayıoğlu /
söyleşen Mustafa Ruhi Şirin 1984**

XI. ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK KÜTÜPHANELERİ

Editörler

Doç. Dr. Burcu Tümer Öztürk

Doç. Dr. Şener Şükrü Yiğitler

Eski Resimler / Ziya Osman Saba 2000

Türkiye’de Çocuk Dergiciliğinin 100 Yılı / Derya Yıldız 2002

Çocuk Kütüphaneleri / Mehmet Ali Akkaya 2024

Türkiye’de Çocuk ve Çizgi Romanın 100 Yılı / Ümit Kireççi 2049

**Türkiye’de Çizgi Romandan Eğitimde Yararlanma Geleneği
(Dünü, Bugünü ve Geleceği) / Genç Osman İlhan 2076**

Çerçeve Yazı

Eşekli Kütüphaneci: Mustafa Güzelgöz / Aydın İleri - Tayfun Talipoğlu 2081

Ali Okullarından Çocuk Kitaplarına / Doğan Gündüz 2084

Türkiye’de Resimkitapların Ortaya Çıkışı / Doğan Gündüz 2088

Çocuk Kitapları / Erol Güngör 2095

Piyasada Çocuk Dergileri / Hidayet Karakuş 2100

Tom Miks mi Öldü Romantik Çocukluk mu? / Mustafa Ruhi Şirin 2107

Yabancı Çocuk Kitapları / Mehmet Kaplan 2111

Söyleşi

“Çocuk Dergiciliğinde Eğlendirerek Satış Yapmaya Yönelik Bir Pazar Var.” /

Yalvaç Ural / söyleşen Derya Yıldız, Burcu Tümer Öztürk,

Şener Şükrü Yiğitler **2114**

Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Yayıncılığının 100 Yılı / Dr. Fatih Erdoğan /

söyleşen Doğan Gündüz **2131**

Türkiye’de Çocuk Kütüphaneciliğinin 100 Yılı / Bülent Yılmaz /

söyleşen Mehlika Karagözoğlu Ashyüksek - Mustafa Ruhi Şirin **2162**

XII. ÇOCUK VE MEDYA

(Geleneksel Medyadan Dijital Medyaya)

Editör

Prof. Dr. Adnan Altun

Çocukçada Ben Varım / Özdemir Asaf **2176**

Çocuk ve Medya (Geleneksel Medyadan Dijital Medyaya) / Adnan Altun **2177**

Çerçeve Yazı

Türkiye’de Çocuk TV Yayıncılığı Geleneği / Can Soysal **2236**

Canlandırma Sinemasının Türkiye’deki Yolculuğu / Müjgan Yıldırım **2243**

Cumhuriyet Dönemi Radyoda İlk Çocuk Programları / Ebru Eskici **2257**

Türkiye’de Medya Okuryazarlığının Tarihçesi / Rıdvan Gençer **2263**

Çocuk ve Medya Çocuk Görüşü Kitabı / Meryem Maide Ağalday **2271**

Modern Çocukluk ve Sanal Din / Mustafa Ruhi Şirin **2279**

Söyleşi

“Çizgi Filmcilikte ve İçerikte Bize Has Bir Tarzın, Üslubun Ortaya Çıkması

İçin İyi Yetişmiş En Az Bir Nesil Gerekmetedir.” / Haşim Vatandaş /

söyleşen Mustafa Ruhi Şirin **2283**

XIII. SAYILARLA TÜRKİYE’NİN 2000 SONRASI ÇOCUK KARNESİ

Editörler

Doç. Dr. Esat İpek

Dr. Ülkü İstiklal Ortakaya

Çocuklar / Metin Eloğlu 2310

**Sayılarla Türkiye’nin 2000 Sonrası Çocuk Karnesi / Esat İpek -
Ülkü İstiklal Ortakaya 2311**

Çerçeve Yazı

Çocuk / Sâmiha Ayverdi 2407

Köy Çocuğu Üstüne Genel Bilgiler / İsmail Hakkı Tonguç 2411

Anadolu Çocuğu / Yaşar Kemal 2417

**Türkiye’de Çocuğun Geleceği: Çocukla İlgili Çalışmalarımdan Öğrendiklerim /
Çiğdem Kağıtçıbaşı 2421**

Çocuk Haftası / Abdülhak Şinasi Hisar 2428

Kayıp Çocuk / Mustafa Kutlu 2433

Türkiye Çocuk Yıllığı Yazım Yönergesi 2437

**100 Yılın Çocukluk Tarihi Notları -Türkiye Çocuk Yıllığı 2023 Günlüğü- /
Mustafa Ruhi Şirin 2441**

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA GÜNDEMİNDE ÇOCUK VE ŞEHİR

HATİCE AYATAÇ*

BÜŞRA GİZEM YILMAZ**

Çocukların buldukları şehirlerde, dâhil oldukları mekânlara aktif katılımı ve seslerinin duyulması mekânları deneyimleyebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Çocuklar, yaşadıkları şehirlerin düşüncelerine, beklentilerine cevap verebilecek nitelikleri taşıması adına şehir planlaması süreçlerine dâhil edilmelidir.

Giriş

İnsanlar gündelik hayatlarına devam ederlerken çevreleri ile sürekli temas ve etkileşim hâindedirler. Özellikle gelişim çağındaki çocuklar için çevrenin etkisi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Gelişim Psikolojisi çalışmalarına göre çocukların gelişim evrelerindeki gereksinim ve kazanımları çevre ile iletişimlerine bağlıdır. Çocukların yaşam alanları koşullara ve standartlara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Ülkemizde her çocuk sağlıklı bir aile ve çevre ilişkisi içerisinde yetişme imkânı bulamamakta-

1563

100. yıl

ÇOCUK YILLIĞI

* Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

** Yüksek Mimar, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimari Tasarım Doktora Programı Öğrencisi.

dır. Ailelerin ekonomik durumu, eğitim seviyesi ve mekân koşulları gibi pek çok belirleyici yanında şehirle kurulan ilişki de çocukların fiziksel ve psikolojik gelişimlerinde önem taşımaktadır.

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma gündemi, dünyanın çeşitli sorunlarına çözüm bulmak amacıyla küresel düzeyde öncelikli konuları belirleyerek irdelemektedir. Çocuk ve şehir ilişkisi ise bu bağlamda sürdürülebilir kalkınmanın temel bir unsuru olarak yerini almaktadır. Çocukların şehirlerdeki yaşam kalitesi ve refahı, gelecek nesillerin sağlıklı gelişimi için hayati önem taşımaktadır. Bu yazı kapsamında çocuk ve şehir ilişkisinin sürdürülebilir kalkınma açısından neden önemli olduğu sorgulanacak ve bu alanda yapılan çalışmalarının gerekliliği gerekçeleriyle birlikte ortaya konacaktır.

Çocuk Hakları ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

“Çocuk hakları, insan haklarının bir parçasıdır ve onları korumak, herkesin görevidir.” (Allan, 2004)

Tüm insanların ortak deneyimi olan çocuk olma hâli beraberrinde pek çok tanımı getirmektedir. Yaş faktörünü temel ölçüt aldığı görülen Türk Medeni Kanunu madde 11, çocuğu on dokuz yaşından gün almamış herkes olarak tanımlar (TMK, 2001). Çocukların dâhil oldukları mekânlarda, gelişim gösterdikleri ailelerde sahip oldukları hakların bilincinde olması son derece önem taşımaktadır. Zira toplumların geleceği olan çocukların iyi şartlarda yaşam sürmeleri önemlidir (Karakaş & Çevik, 2016). Ülkelerin “mutlu toplum” hedefleri de çocukların sağlıklı ve doğru bir biçimde büyüüp gelişmelerine önem vermesiyle mümkün olabilmektedir (Akyüz, 2021). Çocuklar gibi, onların gelişimine tanıklık ve eşlik eden yetişkinlerin de çocuk hakları konusunda bilgi ve duyarlılık sahibi olması mutlu toplum hedefine ulaşmanın bir gereğidir. Çocuk hakları, çocukların sağlıklı, güvende ve eşit fırsatlara sahip bir şekilde büyümesini destekleyen ve güvence altına alan haklar bütünüdür.

Çocuklar, 1900’lerden itibaren, farklı disiplinlerde çeşitli çalışma ve araştırmaların konusu olmaya başlamıştır. 1979 yılı “Uluslararası Çocuk Yılı” ilan edildikten sonra (UNICEF, 2004) çocukla ilgili ulusal ve ölçekte gerçekleştirilen çok sa-

yıdaki çalışma içinde en önemlisi 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Tüm dünya ülkeleri tarafından tanınan sözleşme çocukların haklarını korumak için temel bir belge niteliğindedir. Türk hukukunda çocuk haklarıyla ilgili olarak 1982 Anayasasında ve Çocuk Koruma Kanunu'nda çeşitli düzenlemeler yapılmış, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ise Türkiye tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmıştır (Fazlıoğlu, 2007). Sözleşme Türkiye tarafından 1995 yılında resmi olarak kabul edilmiştir (Yurtsever, 2009).

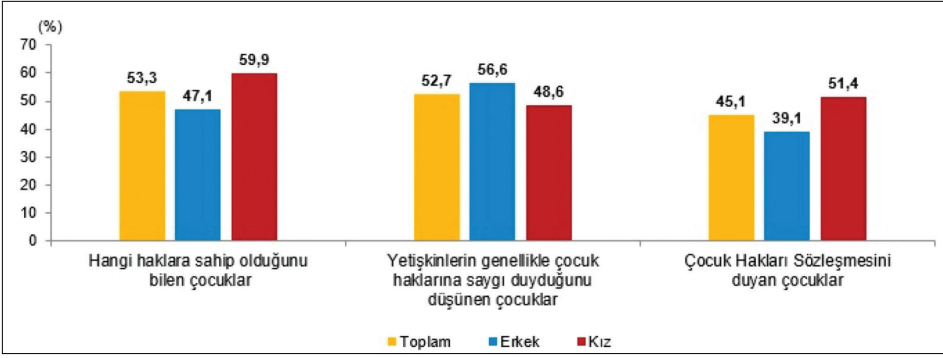
Çocukların sağlık, eğitim, koruma, katılım, adil ve eşit muamele gibi temel haklarının korunması ve desteklenmesini amaçlayan bir kavram olarak karşımıza çıkan çocuk hakları, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (CRC) tarafından tanınan ve korunan haklar bütünüdür. Çocuk Hakları Sözleşmesi toplumun yanı sıra ebeveynlerinin de çocukların gelişimindeki görev ve sorumluluklarını tanımlamaktadır. UNICEF'e (2021a) göre çocuk hakları, her çocuğun doğuştan sahip olduğu ve yaşamlarının her aşamasında geçerli olan evrensel hakları kapsamaktadır (UNICEF, 2021a). UNICEF çalışmaları kapsamında, eğitim ve çocuk hakları, çocuk sağlığı ve refahı, çocukların katılımı, çocukların korunması ve şiddetle mücadele gibi çeşitli başlıklarla ele alınan haklar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır (UNICEF, 2021). Çocuk haklarının korunması günümüzde özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bir mesele olarak ele alınmaktadır (Uğurlu & Gülsen, 2014).

Çocuk haklarına ilişkin öncüller arasında sağlık, eğitime, koruma ve bunların yanı sıra *katılım* ilkesi yer almaktadır. Bu ilkeye göre çocuklar, yaşamlarını etkileyen kararlara katılma hakkına sahiptir. Çocukların düşünceleri, fikirleri ve görüşleri dinlenmeli ve karar alma süreçlerine dâhil edilmelidir. Çocukların katılımı, demokratik bir toplumun ve sürdürülebilir kalkınmanın temel bir unsuru olarak kabul edilmelidir. Mekânların planlanması süreçlerinde çocukların katılımları ile nitelikli tasarımlar ortaya çıkarmak, yaşayan mekânları çoğaltabilmek adına önem taşımaktadır.

Çocuk haklarının gerçekleştirilmesi ve devamlılığın sağlanabilmesi için politikaların, programların ve toplumsal farkındalığın oluşturulması ve desteklenmesi önem taşımaktadır.

Çocukların sağlıklı, güvende, eğitimi ve katılımcı bireyler olarak yetişmeleri, geleceğimizin sürdürülebilirliği açısından büyük bir öneme sahiptir. TÜİK (2022) verilerinde Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni duyduğunu belirten 13-17 yaş grubundaki çocukların oranının %45,1 olduğu belirtilmiştir (Şekil 1). Konu hakkındaki farkındalığın artırılması toplum fertlerinin ortak sorumluluğudur.

Şekil 1. Çocuk Hakları Sözleşmesi Farkındalık Tablosu (TÜİK, 2022)

Şehir ve çocuk ilişkisinde çocuk haklarının yanı sıra ele aldığımız Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ise, küresel düzeyde sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir yaklaşım olarak güncel araştırma ve çalışmalarda yerini almaktadır.

Çağın tüketim anlayışına karşılık mevcut kaynakları koruma, sahip çıkma ve sürdürme çalışmaları dünyanın gündemine yerleşen mesele olarak yerini almıştır. Konu üzerinde farklı başlıklar açarak çalışmalara alan tanıyan *sürdürülebilirlik* kavramı farklı kelimelerle bir arada anılarak nitelik kazanabilmektedir. Sürdürülebilir kalkınma 1987 yılında Brundtland Raporu'nda "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ortadan kaldırmadan karşılamak" şeklinde ifade edilmiştir. 2015 yılında gerçekleştirilen Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi'nde de Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) diğer adıyla Küresel Hedefler belirlenmiştir (UN, 2015) (bknz: Şekil 2).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2030 Ajandası kapsamında belirlenen 17 hedeften oluşmaktadır. Çalışma sahasında farklılıklar gözlemlense de çocuk hakları ile Sürdürülebilir Kal-

Şekil 2.Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (Kıymaz, 2016)

kınma Hedefleri (SKH) arasında güçlü bir bağlantı bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, çocukların sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede büyümesini ve kapsayıcı eğitim imkânlarına kolay erişimi sağlamayı hedefleri arasında göstermektedir. Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşlar arasında iş birliği ve bilgi paylaşımı, çocuk hakları ve SKH ilkelerinin karşılık bulması açısından son derece önemlidir. Çocuk dostu politikalar, katılımcı yaklaşımlar ve projeler çocukların kent yaşamında kalite ve refahlarını artırabilir. Sonuç olarak, günümüzde çocuk ve şehir ilişkisi, sürdürülebilir kalkınma gündeminin merkezinde yer alıyor olsa da ihmal edilmemesi, daha da detaylandırılması gereken bir konudur.

Çocuk hakları ve SKH'ler, çocukların sağlıklı ve güvende büyümesini sağlamak, onlara eşit fırsatlar sunmak ve sürdürülebilir bir dünya inşa etmek amacıyla ortak bir paydada bir araya gelmektedir. CRIN (Çocuk Hakları İzleme Ağı) ve OHCHR (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği) gibi kaynaklar, SKH'lerin temelinde çocuk haklarını ele almaktadır. Örneğin OHCHR 2017 yılında İnsan Hakları Konseyine, *Sürdürülebilir Kalkınma 2030 Gündemi'nin uygulanmasında çocuk haklarının korunmasına ilişkin bir rapor* sunarak konuya dikkat çekmiştir (OHCHR,2021). Hedefler sürdürülebilir kalkınmaya odaklansa da, genel olarak insan haklarıyla ve özel olarak da çocuk haklarıyla ayrılmaz bir şekilde bağ-

lantılıdır. Çocuklar, yoksulluk (SKH 1), açlık (SKH 2), sağlık (SKH 3), eğitim (SKH 4), toplumsal cinsiyet eşitliği (SKH 5), iklim değişikliği (SKH 13) veya çocuklara yönelik şiddet gibi çeşitli konulara göre şekillenen SKH'lerden doğrudan etkilenmektedir (OHCHR, 2021). Örneğin, "Sıfır açlık" (SKH 2) hedefi, çocukların sağlıklı beslenmeye erişimini sağlama ve yetersiz beslenme sorununu çözme çabalarını içermektedir. CRIN ve OHCHR raporları, dünya genelinde hâlâ yetersiz beslenen çocuk sayısının yüksek olduğunu ve bu hedefin tam olarak gerçekleşmediğini göstermektedir (CRIN, 2014; OHCHR, 2021). "İyi sağlık ve refah" (SKH 3) hedefi, çocuk ölümlerini azaltmayı ve temel sağlık hizmetlerine erişimi artırmayı amaçlamaktadır. Verilere göre, çocuk ölümleri azalsa da dünya genelinde hâlâ önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Ayrıca, günümüzde hâlâ bazı bölgelerde çocukların temel sağlık hizmetlerine erişiminde eşitsizlikler ve zorluklar bulunmaktadır. Bir diğer hedef olan "nitelikli eğitim" (SKH 4), çocukların eğitime erişimini ve eğitimin kalitesini iyileştirmeyi kapsamaktadır. Ancak, raporlar çocukların hâlâ eğitimde eşitsizliklerle karşılaştığını, özellikle kırsal bölgelerde ve dezavantajlı gruplarda eğitim fırsatlarının sınırlı olduğunu göstermektedir (CRIN, 2014).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri böylece çocukların şehirlerle ilişkisini geliştirmek ve çocuk haklarını güvence altına almak noktasında önemli bir rol üstlenmektedir. Sürdürülebilir şehir ve yerleşimlerin geliştirilmesi (SKH 11), çocuk dostu şehirlerin oluşturulması ve çocukların yaşam kalitesinin artırılması için önemli bir fırsat sunmaktadır. Çocukların şehirlerde yaşam koşulları, refahı ve katılımı, sürdürülebilir kalkınma ve çocuk hakları açısından büyük bir öneme sahiptir. Verilere göre, dünya genelinde hâlâ birçok çocuk yetersiz barınma koşulları, temiz suya erişim eksikliği, sağlıksız çevreler ve yetersiz temel hizmetlerle karşılaşmaktadır. Özellikle kentsel yoksulluk ve gecekondulaşma gibi faktörler, yetişkinlerin yanı sıra çocukların yaşam kalitesini de olumsuz etkilemektedir. Bu örnekler, çocuk haklarının SKH'lerin temel amacı olan sürdürülebilir kalkınmayla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Çeşitli araştırmalar ve raporlar, çocukların yaşam kalitesi ve refahı konusunda güncel bilgileri aktarmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından yayın-

lanan «Çocukların Durumu Raporu» çeşitli göstergelerle çocukların refahını değerlendirmekte ve ilgili SKH hedefleriyle bağlantılarını ortaya koymaktadır. Bu verilere dayalı kanıtlar, çocuk hakları ve SKH'ler arasındaki ilişkiyi somutlaştırmaktadır. Verilere dayalı kanıtlar, çocukların yaşam kalitesini iyileştirmek için çocuk haklarının SKH'lerin temel hedefleriyle nasıl ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, çocuk haklarının korunması ve çocuk dostu politikaların uygulanması, sürdürülebilir kalkınma gündeminin ayrılmaz bir parçası olmalıdır. Verilere dayalı kanıtlar ve araştırmalar, çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik politika ve projelerin geliştirilmesinde rehberlik edebilir. Böylece, çocukların haklarına saygı gösterilerek, daha sürdürülebilir bir dünya tasarlama hedefinden vazgeçmemek gerekmektedir. Çocukların sağlığı, eğitimi, eşitlikleri konusunda daha kapsamlı politikalar, programlar ve kaynakların sağlanması, çocuk haklarına yönelik izleme, değerlendirme ve raporlama mekanizmalarının güçlendirilmesi önemlidir.

Çocuk Dostu Şehirler ve Sürdürülebilir Kentsel Planlamada Çocuk

Çocuk dostu şehirler (Child Friendly Cities) yaklaşımı, çocukların sağlıklı, güvenli, destekleyici ve katılımcı bir çevrede büyümelerini sağlayabilmek adına ortaya çıkmıştır. Çocuk dostu şehirler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin yerel düzeyde uygulanabilir şekli olarak ifade edilebilmektedir (Aksu & Karakuzu, 2021). Çocukların şehir planlaması ve karar alma süreçlerinde aktif olarak yer alması, çocuk dostu şehirlerin oluşturulmasında önemli bir faktördür. İlk örnekleri 1900'lü yıllarda İtalya'da ortaya çıkan Çocuk Dostu Şehirler çocukların ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla sonraki süreçlerde farklı ülkelerde uygulanmaya başlanmıştır. Çocuk dostu şehirler kapsamında, çocukların oyun alanlarına erişimi, güvenli yollar, çocuk merkezli planlama, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi unsurlar önemli hâle gelmektedir. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının, çocuk hakları ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini bir araya getiren bu perspektife, ilgili stratejilerin geliştirilmesine odaklanması gerekmektedir.

Günümüzde hızla artan kentleşme eğilimiyle birlikte, çocukların refahı ve hakları genellikle göz ardı edilmektedir. Bu tabloda ortaya çıkan çocuk dostu şehir yaklaşımı, kent

planlanması ve gelişimini çocukların ihtiyaçları, hakları ve katılımları üzerine odaklanarak ele almaktadır. Çocukların haklarını, güvenliğini ve refahını önceliklendiren çocuk dostu şehirler, çocukların büyümesine, öğrenmesine, oynamasına ve karar süreçlerine katılmasına olanak sağlayan kapsayıcı ve erişilebilir mekânlar yaratmayı amaçlamaktadır. Kuzey Avrupa ülkeleri başta olmak üzere çocuklar için sokakların daha yaşanılabilir hâle gelebilmesi adına birçok ülke “Woonerf”, “HomeZone” gibi sokaklar özelinde çalışmalar yürütmektedir (Ayataç & Genç, 2015).

Çocuk Dostu Şehirler, çocuklar için oyun ve sosyal etkileşim alanları sunarak, onların yaratıcılıklarını geliştirmelerini ve kişisel yeteneklerini keşfetmelerini sağlamaktadır. Bir taraftan çocukların sağlıklı yaşam tarzlarını sürdürmelerini desteklemek amacıyla yeşil alanlara, bisiklet yollarına ve yaya dostu alanlara sahip, fiziksel aktiviteleri teşvik eden Çocuk Dostu Kentler, güvenli yolları, trafik düzenlemeleri ve çocuklar için uygun hizmetler sunan toplumsal kurumlarıyla çocukların sokaklarda özgürce dolaşabilmelerini ve oyun oynayabilmelerini sağlayabilmekte, böylece güvenlik ve korunma ihtiyaçlarını da karşılamış olmaktadır (Ayataç & Genç, 2015).

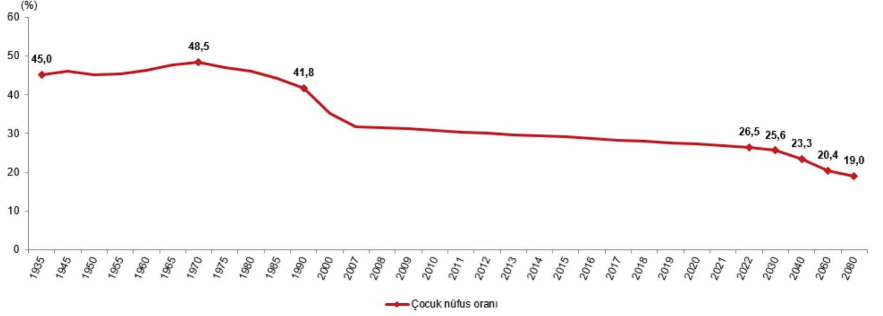
UNICEF, Çocuk Dostu Şehirler kapsamında, şehirlerde güvenli, sağlıklı ve destekleyici bir yaşamın gereği olarak çocukların katılımını ve çocuk odaklı politika ve hizmetlerin geliştirilmesini hedefleyen çalışmalar yürütmektedir. Çocuk dostu şehirlerin oluşturulması konusunda yapılan bu çalışmalar genellikle yerel düzeyde gerçekleştirilmekte ancak belli ölçütle dayanmaktadır.

UNICEF, 2025 yılında hâlen gelişmekte olan ülkelerde çocukların %60'ının kentlerde yaşayacağı ve bu çocuk nüfusunun yarıya yakınının yoksul olacağı öngörüsünü aktarmıştır. Günümüzde küreselleşme, ekonomi vb. çeşitli etkenlerle ortaya çıkan nitelsiz kentsel alanlar yetişkinler kadar kullanıcı olan çocukların da gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple, çocukların refahını gözeterek çocuk dostu kentlerin oluşturulması önem ve öncelik kazanmaktadır (Çakırer Özservet, 2015).

Türkiye nüfusunun %26,5'ini çocuk nüfusu oluşturmaktadır (TÜİK, 2022). 2022 yıl sonu itibarıyla aktarılan verilerde Türkiye nüfusu 85 milyon 279 bin 553 kişi iken bunun 22 milyon

578 bin 378'ini çocukların oluşturduğu belirtilmiş olup nüfus projeksiyonlarına göre 2022 yılında %26,5'e gerileyen çocuk nüfus oranının takip eden yıllarda da azalma eğilimini sürdürmesi öngörülmektedir (Şekil 3).

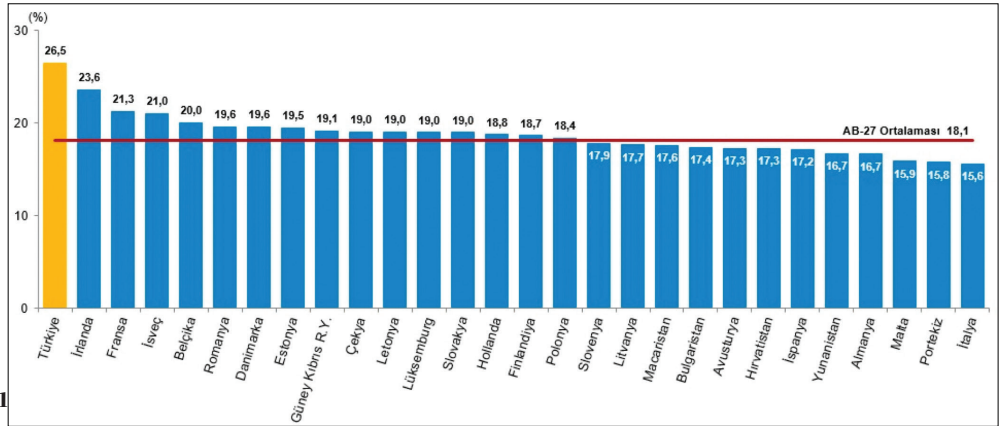
Şekil 3. Nüfus Projeksiyonu (TÜİK,2022)

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-1990
TÜİK, Nüfus Tahminleri, 2000
TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2007-2022
TÜİK, 2018 Nüfus Projeksiyonları, 2030-2080

Azalma eğilimine rağmen 2023 rakamlarına göre Türkiye Avrupa Birliği üye ülkelerinin tamamından yüksek çocuk nüfus oranına sahiptir (Şekil 4).

Şekil 4. Çocuk nüfus oranının Avrupa Birliği üye ülkeleri ile karşılaştırması (TÜİK, 2022)

Türkiye’de toplam nüfus içinde çocuk nüfusunun ağırlığı göz önüne alındığında Çocuk Dostu Şehir planlamalarının önemi bir kez daha görebilmekteyiz. Bu bağlamda Çocuk Dostu Şehir planlamaları kapsamında çeşitli hedefler belirlenmiştir. Bunlardan bazıları; çocuk katılımlı politika ve program tasarımı konularında yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, çocuk hakları savunucusu olabilmeleri adına gençlerin güçlendirilmesi, çocukların oyun haklarına ulaşmalarının desteklenmesi, çocuk dostu program örneklerinin yaygınlaştırılması olarak belirtilmektedir (Berkün, 2019). Çocuk Dostu Şehir planlamaları, sadece çocukların yaşamlarını iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda toplumun genel sürdürülebilirliğine de önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Türkiye’de Çocuk Dostu Şehir olma yolunda ilk adımlar Bursa, Uşak, Trabzon gibi çeşitli illerinde içerisinde bulunduğu 12 pilot ilde atılmıştır (Berkün, 2019).

Sonuç

Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 17 maddesi ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 21. yüzyılın en önemli ve güncel konuları arasında yer almaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, günümüz kentlerinde toplumsal, siyasi, teknolojik, kültürel vb. farklı alanlarda ortaya çıkan ya da etkisi büyüyen sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Çocukların fiziksel ve zihinsel sağlığı, iyi planlanmış ve çocuk dostu şehirlerle desteklenebilmektedir. Söz gelimi çocukların şehirlerdeki yaşam koşulları, sağlık, eğitim, güvenlik vb. pek çok gelişim faktöründe doğrudan etkili olmaktadır. Bu sebeple, çocuk odaklı şehir planlaması sürdürülebilir kalkınmanın bir gerekliliği olarak kabul edilmeli ve konu hakkındaki çalışmalara gereken özen gösterilmelidir. Çocukların buldukları şehirlerde, dâhil oldukları mekânlara aktif katılımı ve seslerinin duyulması mekânları deneyimleyebilmeleri açısından önem taşımaktadır. Çocuklar, yaşadıkları şehirlerin düşüncelerine, beklentilerine cevap verebilecek nitelikleri taşıması adına şehir planlaması süreçlerine dâhil edilmelidir.

Sürdürülebilir kalkınma gündemi, insanların yaşam kalitesini artırmayı ve gelecek nesiller için daha iyi bir dünya

bırakmayı hedefleyen önemli bir perspektif sunmaktadır. Bu gündemin merkezinde yer alan çocuk dostu kentler, çocukların sağlıklı, güvenli ve mutlu bir çevrede büyümelerini sağlama sürdürülebilir bir gelecek için temel bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Çocuk Dostu Şehirlerin önemi, yaşam çevresinin çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerine olumlu etkileri dikkate alındığı durumlarda daha iyi anlaşılır. Çocukların şehirlerdeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi, gelecek nesillerin sağlıklı gelişimine ve toplumların sürdürülebilir kalkınmasına şüphesiz katkıda bulunacaktır. Çocukların katılımı ve görüşleri kent planlamasında ve karar alma süreçlerinde dikkate alınarak daha adil ve kapsayıcı politikalar geliştirilmelidir. Gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılandığı çevreye duyarlı şehirlerin oluşturulması bu yolla mümkün olabilir. Aynı duyarlılık, çocukların, sürdürülebilir yaşam becerilerini erken yaşlardan itibaren öğrenmesine imkân vererek çevre bilincinin yayılmasına da katkı sağlayabilir. Toplum olarak, çocukların haklarını ve ihtiyaçlarını gözeten bir yaklaşımla çocuk ve şehir ilişkisini daha da güçlendirebilmeyi hedef olarak belirlemek ve bu doğrultuda hareket etmek gerekmektedir.

Çocuk Dostu Şehir yaklaşımlarında yönetim ve paydaşların etkisi de büyük önem taşımaktadır. “Katılımcı” yaklaşımlar dâhilinde hazırlanan plan ve programların gerçekleştirilebilmesi ve uygun şekilde uyarlanarak hayata geçirilebilmesi noktasında disiplinler arası bir çalışma yürütülmesi, süreci başarıya taşıyacak bir yaklaşım olabilir.

Çocuk Dostu Şehirler, sadece çocukların sağlıklı büyüme ve gelişme şartlarını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda gelecek nesillerin yaşam kalitesini de artırarak sürdürülebilir bir dünya için temel oluşturmuş olur. Toplumlar, çocuk dostu kentleri teşvik etmeli, çocukların katılımını desteklemeli ve çocukların ihtiyaçlarını merkeze alan politikalar geliştirmelidir. Bu şekilde, çocukların daha iyi bir dünyada büyümesini sağlayabilir ve sürdürülebilir bir gelecek inşa edebiliriz.

HATİCE AYATAÇ

BÜŞRA GİZEM YILMAZ

Kaynakça

- Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, (151), 14.
- Allan, J., & l'Anson, J. (2004). Children's rights in school: Power, assemblies and assemblages. *The International Journal of Children's Rights*, 12(2), 123-138.
- Ayataç, H., & Genç, Z. P. (2015). Çocuk gözüyle Esenler. *Herkes için dost kentler: İstanbul Esenler İlçesi üzerine değerlendirmeler* <https://esenler.bel.tr/wp-content/uploads/2019/12/herkes-icin-dost-kentler.pdf>
- Berkün, S. (2019). Çocuk dostu kent yönetimlerinin çocuklar tarafından değerlendirilmesi: Bursa örneği. *BMIJ*, 7(1), 135-152.
- CRIN. (2014). Çocuk hakları izleme ağı. <https://archive.crin.org/index.html>
- Çakırer-Özservet, Y. (2015). Okmeydanı Piripaşa ilköğretim okulunda risk altındaki çocuklar ve resmettikleri. *Çocukların kentsel mekân algısı içinde* (ss.77-97).
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan "çocuk hakları" konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakaş, B., & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk refahı: çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Kıymaz, T. (2016). Sürdürülebilir kalkınma ve tarım. *Paper presented at the 12. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, Isparta.
- OHCHR. (2021). Children's rights and the 2030 agenda for sustainable development. [Erişim Tarihi: 21.06.2023] <https://www.ohchr.org/en/children/childrens-rights-and-2030-agenda-sustainable-development>

- Uğurlu, Z., & Gülşen, İ. A. (2014). Çocuk hakları ve hukuki bağlamda çocuğun ihmal ve istismardan korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- TÜİK. (2022). Genel nüfus sayımı.
- Türk Medeni Kanunu. (2001). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat-metin/1.5.4721.pdf>
- UN. (2015). The sustainable development goals. [Erişim Tarihi: 01.03.2019] URL: https://www.undp.org/content/dam/undp/library/corporate/brochure/SDGs_Booklet_Web_En.pdf
- UNICEF. (2004). Dünya çocuklarının durumu 2005 raporu. UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayınları.
- UNICEF Türkiye. (2021). Araştırma ve raporlar. <https://www.unicef.org/turkiye/ara%C5%9Ft%C4%B1rma-ve-raporlar>
- UNICEF. (2021). The Convention on the Rights of the Child. <https://www.unicef.org/child-rights-convention>

